

УДК 811.161.2'373.2

АРХАЙЧНІ ОЙКОНІМИ НА *-ьскъ: ПРАВОБЕРЕЖНЕ ПОЛІССЯ (XI–XIX СТ.)

Зоряна Купчинська

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
кафедра української мови імені професора Івана Ковалика,
буль. Університетська, 1/234, 79602 Львів, Україна,
тел.: (80322) 239 47 17*

Розглянуто географічні назви на *-ьскъ Правобережного Полісся в період XI–XIX ст. Джерельною базою ойконімного матеріалу слугували історичні пам'ятки та довідкова література. Встановлено, що ойконіми на *-ьскъ цієї частини Полісся мають особливості щодо структури та значення їхніх твірних основ. З'ясовано хронологію та продуктивність номенів цього типу, схарактеризовано координати обширу географічні назви на *-ьскъ упродовж XI–XIX ст. на території Правобережного Полісся.

Ключові слова: архаїчний ойконімний тип, ойконім на *-ьскъ, Правобережне Полісся, географічна номенклатура, ареал.

Полісся – специфічний регіон, який географічно обіймає територію не лише України, а й частково Білорусі, Польщі та Росії. Це особлива історико-етнографічна територія, яка є частиною прабатьківщини слов'ян. Полісся приваблює своєю матеріально-побутовою і духовною культурою, мовою поліщуків, етнокультурними процесами, які відбувалися в далекому минулому і тривають на сучасному етапі. Сьогодні, на жаль, ще нема усталеного поділу української частини Полісся. Традиційно говоримо про Правобережне та Лівобережне Полісся, або ж Західне та Східне. Українське Полісся розподілено на регіони за назвами сучасних областей: Волинське, Рівненське, Житомирське, Київське, Чернігівське, Сумське.

Завдання розвідки – виявити у писемних пам'ятках географічні назви на *-ьскъ цього регіону, встановити найраніші їхні фіксації, проаналізувати ойконіми цього архаїчного типу щодо структури та значення твірних основ, схарактеризувати координати поширення цих номенів, установити хронологію та продуктивність географічних назв на *-ьскъ на Правобережному Поліссі в період XI–XIX ст.

Ойконіми на *-ьскъ – один з найархаїчніших і найпродуктивніших типів географічних назв слов'янської території. Вони є частиною загальнослов'янського ареалу. Цей ойконімний тип в українському мовознавстві не досліджено цілісно, є окремі спостереження регіонального характеру та розвідки, присвячені окремим хронологічним періодам та ареальному вияву цих онімів (Посацька-Черняхівська Є.М. [13, 164–169], Роспонд С. [15], Карпенко Ю.О. [5], Лобода В.В. [11], Бучко Д.Г. [1], Пура Я.О. [14], Худаш М.Л., Демчук М.О. [18], Шульгач В.П. [19], Лучик В.В. [12], Торчинський М.М. [16; 17], Габорах М.М. [3], Котович В.В. [6], Купчинська З.О. [7; 8; 9; 10], Іваненко О.В. [4], Волянко І.О. [2], Яцій В.О. [20]). Територія Правобережного Полісся на загальнослов'янському тлі щодо функціонування географічних назв на *-ьскъ є мало відомою.

До XIV ст. на території Правобережного Полісся засвідчено чотирнадцять ойконімів на *-ьскъ. Частина з них має стосунок до гідронімів: **Мильськ** (Вл.,

Рожищенський, **1150**, ЕСЛГНПР, 90). **Новомильськ** (Рв., Здолбунівський, **1156**, Теод., II, 757) < пор. гідроніми типу Милча, Мильня, Милеча. **Мическь** (суч. н. Радомишль; **1150**, ЕСЛГНПР, 89) < гідронім Мика. **Орельськь** (Волинь, **1204**, ЕСЛГНПР, 96) < гідронім Орель//Оріль. **Ушьськь** (Волинь, **1150**, ЕСЛГНПР, 168) < гідронім Уша. **Чорторійськ Старий** (Вл., Маневицький, **1100**, ЕСЛГНПР, 174) < гідронім Чортория. **Шумське** (Тр., Шумський, **1149**, ЕСЛГНПР, 175) < гідронім типу Шум, Шума, Шумець. Це чисельна група назв серед найархаїчніших, адже найтипівішим для назв на *-ьскъ було формування онімів, що пов'язані з назвами річок.

Характерним був і зв'язок з географічною номенклатурою, це прослідковується у назвах: **Луцьк** (Вл., **1085**, ЕСЛГНПР, 82) < лука – вигин, затока. **Зарицьк** (Рв., Рівненський, **1150**, ЕСЛГНПР, 61) < за + ріка. **Корьчеськь** (суч. н. Корець, Рв., **1151**, ЕСЛГНПР, 72) < розкорчоване місце (Роспанд, 66). **Городско** (суч. н. Городище, Жт., Черняхівський, **1257**, ЕСЛГНПР, 45) < город.

Засвідчено назви, мотивовані іншими топонімами (**Дорогьвьськ(ый)**, (суч. н. Дорогиничі, Вл., Локачівський, **1250**, ЕСЛГНПР, 52) < Дорогва. Компонент на *-ьскъ є атрибутом у складеній назві **Рудка-Козинська** (Вл., Рожищенський, **1315**, ЕДУАТУ) < Козин) та етнонімом (**Търчьскыи**; (Вл., Кременецький, **1231**, ЕСЛГНПР, 163 < торки).

Лише вісім з чотирнадцяти назв „дожили” до сьогодні у незмінній формі, решта або трансформувалися, або занепали. Локалізувалися вони в основному на території Волинського та Рівненського Полісся.

У XV ст. виявлено 22 новозасвідчені назви на *-ьскъ. Більша частина твірних основ географічних назв безпосередньо або опосередковано пов'язана з географічною номенклатурою: **Велицьк** (Вл., Ковельський, **1488**, ЕДУАТУ) < Великий < великий (Шульгач, 23). **Глинське** (Рв., Здолбунівський, **1496**, АЗР, I, 163) < глина. **Дольськ** (Вл., Турійський, **1486**, АС, III, 19, 26, 32) < діл, долина. **Лунськ** (Луцьк, XV ст.?, РИБ, XXVII, 355) < метафорично від луна – „пляма, лишай, більмо” (ЕСУМ, III, 305). **Олеськ** (Вл., Любомльський, **1475**, АС, I, 71) < вільховий ліс, заболочений ліс, порослий вільхою, непрохідне болотне місце, трясовина (Шульгач, 101). **Олевськ** (Жт., Олевський, **1454-1466**, АНР, 17) < потік, злива (Лучик, 359) **Поворськ** (Вл., Ковельський, **1450**, АЗР, I, 67) < пово́ра – загорожа (Шульгач, 110). **Порицьк Старий** (Вл., Іваничівський, **1407**, АЛРГ, 2) < по ріці. **Порськ Великий** (Вл., Ковельський, **1494**, АЛМ, 109, 733) і **Порськ Малий** (Вл., Ковельський, **1494**, РИБ, XXVII, 544) споріднені, очевидно, з апелятивом пора – дорога, шлях, місце переправи, протока (ЕСУМ, IV, 520–521), можливо, від *Порт (Шульгач, 22). До цієї групи варто зарахувати і назви, які стосуються інших гідронімів: **Турійськ** (Вл., Турійський, **1429**, **1414**, АЗР, 32) < гідронім Турія. **Уховецьк** (Вл., Ковельський, **1453**, РИБ, XXVII, 97) < від контактного *Уховець < назва озера Ухо (Шульгач, 141).

Засвідчено групу ойконімів на *-ьскъ, твірні основи яких однозначно трактувати важко, однак усі вони відомі: **Григоревское** (Кременець, **1450**, РИБ, XXVII, 59) < контактне *Григорів. **Давьдовское** (Волинь?, **1496**, РИБ, XXVII, 657) < контактне *Давидів. **Косачовское** (Кременець, **1450**, РИБ, XXVII, 60) < контактне *Косачів. **Левковицький Млинок** (Жт., Овруцький, **1463**, ЕДУАТУ) < контактне *Левковик. **Лушовское** (Луцьк, **1498**, АЛМ, 383) < контактне *Лушів. **Пирхаловское** (Житомир, **1499**, АЗР, I, 195) < контактне *Пирхалів. **Ракулинское** (Луцьк, **1499**, РИБ, XXVII, 107) < контактне *Ракулин. **Сиримськ** (Луцьк, **1453**, РИБ, XXVII, 97) < контактне *Сирим. **Терентеевское** (Кременець?, **1450**, РИБ, XXVII, 59) < контактне *Терентіїв.

Половина ойконімів, виявлених у XV ст., збереглася до XXI ст. Поширені ці назви на Заході Правобережного Полісся, кілька одиниць появилася і на території Житомирської та Київської його частин.

У XVI ст. новозасвідчених назв виявилось 107. Значна кількість ойконімів на *-**ьскъ** продовжують формуватися на основі географічної номенклатури або ж семантично споріднених апелятивів: **Березское** (Кременець, 1552, Арх., VII, II, 23). **Бересуцьк** (Волинь, 1584, Арх., VI, I пр., 50) < береза. **Береськ** (Вл., Рожищенський, 1545, ЛМК561, 40) < берест (Шульгач, 12). **Б'юлокринское** (Кременець, 1529, Арх., VII, II, 24) < білий крин? – біла лілія (ЕСУМ, III, 93). **Болотковській дворець** (Волинь – Тесів, 1579, Арх., I, I, 110) < *Болотков < *Болотко < болото. **Валавско** (Овруч – Житомир, XVI ст., Клеп., 208); **Веловско** (Овруч, 1545, Арх., IV, I, 45) < валява – географічне значення „велика кількість, безладне нагромадження чогось” (Лучик, 89). **Верхівськ** (Рв., Рівненський, 1546, ЛМК561, 38 зв.) < верховий. **Висоцьк** (Вл., Любомльський, 1564, Шульгач, 25); **Висоцьк** (Рв., Дубровицький, 1538, AS, IV, 126, 452) < високий. **Вільськ** (Жт., Черняхівський, 1581, ŽDz, XX, 36) < вільний. **Вскринське** (Луцький пов., 1592; СРУкр., 393) < насипаний горб (ЕСУМ, V, 286). **Holsko** (Луцьк, 1577, ŽDz, XIX, 42) < голий. **Horodesk** (р. Тетерів, 1565, ŽDz, XXII, 660) < город. **Гульськ** (Жт., Новоград-Волинський, XVI–XVIII ст., Арх., VII, III, 499) < гулий – обідраний (ЕСУМ, I, 616). **Дібрівськ** (Рв., Зарічненський, 1591, Курб., I, 318) < діброва. **Zaborowskoie** (Луцьк, 1552, Арх., VII, I, 183) < за + борове. **Заринськ** (р. Тетерів, 1579, РМ, V, 92) < за + ринь? – крупний пісок (ЕСУМ, V, 96). **Каленське** (Жт., Коростенський, 1570, ЕДУАТУ) < калений. **Крайско** (Ратно, 1565, Арх., VII, II, 277) < край. **Нивецьк** (Рв., Дубровицький, 1510, ЕДУАТУ) < нива? **Озерськ** (Рв., Дубровицький, 1577, ЕДУАТУ); **Ozierska Wola** (Чорторийськ, 1577, ŽDz, XIX, 45) < озеро. **Окорськ Великий** (Вл., Локачинський, 1545, ЛМК561, 149); **Окорськ Малий** (Вл., Локачинський, 1545, Пам., IV, 2, 80, 84, 106) < кор/корь – острів лісу на підвищенні (Шульгач, 22). **Приборськ** (Кв., Іванківський, 1581, РМ, VI, 180) < при + борі. **Порицко Другое** (Володимир, 1547, Арх., VIII, IV, 1), **Порицко Первое** (Володимир, 1547, Арх., VIII, IV, 1) і **Порицьк** (Вл., Іваничівський, 1546, ЛМК561, 53) < по ріці. **Скороденское** (Овруч, 1545, Арх., IV, I, 45) < скород(ж)ений. **Суськ** (Вл., Ківерцівський, 1511, Арх., VIII, VI, 56); **Суськ** (Рв., Костопільський, 1538, Арх., VIII, III, 11) < сухий. **Черськ** (Вл., Маневицький, 1577, ЕДУАТУ) < чер/чира – густі високі зарості в болотистому місці (Шульгач, 148). **Шацьк** (Вл., Шацький, сер. XVI ст., Ж, VII, 30, 37) < шат(ь) – красиве місце (Шульгач, 150).

Виявлено ойконіми, які походять від інших топонімів: **Колицькіе** (Овруцький, 1580, РМ, V, 177) < ойконім Колки. **Норинськ** (Жт., Овруцький, 1545, Пам., IV, 3, 248) < гідронім Норинь. **Овлочимська Воля** (Володимирський пов., 1565, РМ, XX, 57) < ойконім Овлочин(м). **Radomyskoie** (Луцьк, 1552, Арх., VII, I, 180) < ойконім Radomysl. **Старомильськ** (Рв., Здолбунівський, 1544, AS, IV, 393–394) < пор. гідроніми Милча, Мильня, Милеча. **Шумськ** (Жт., Троянівський, 1552, Клеп., 251) < гідронім типу Шум, Шума, Шумець.

Відетноніми географічні назви не чисельні: **Волоське** (Волинь, 1570, ВГС, I, N5, 243, 244, 338). **Н'ємцекое** (Луцьк, 1561, Арх., VIII, VI, 103). **Угорськ** (Тр., Шумський, 1546, ЛМК561, 88).

У цьому столітті вперше появились відеклезіоніми ойконіми: **Покровское** (Луцьк, 1583, Арх., I, I, 162). **Рождественское** (Луцьк, 1583, Арх., I, I, 162). **Святоцке** (Овруч, 1571, Клеп., 219). **Троецкое** (Луцьк, 1583, Арх., I, I, 162).

На цьому історичному зрізі превалюють назви, в основі яких лежать оніми, однак не завжди можна категорично стверджувати, чи це відантропоніме, чи відойконіме утворення. Це свідчить про те, що суфікс *-ьскъ щораз активніше брав участь у творенні відносних прикметників від онімних основ, які могли бути і неускладненими, і ускладненими іншими формантами: **Андрузськ** (Луцьк – Володимир – Кременець, 1545, Пам., IV, 2, 201, 207) < контактне *Андруз(ь). **Бекетовское** (Луцьк, 1575, Арх., VIII, VI, 428)

< контактне *Бекетов//Бекетів. **Besiekiersko** (Луцький пов., 1577, *ŽDz*, XIX, 45) < контактне ***Besiekier**. **Бицкое** (Волинь?, 1595, Арх., VIII, IV, 323) < контактне *Бит//ц(ь). **Василевскій** (Луцькому пов., 1500, АЛМ, 548) < контактне *Василев//Василів. **Веледницкое** (Овруч – Норинь – Жерев, 1595, Арх., VI, I, 246) < контактне *Веледник. **Волиця-Дружкопільська** (Вл., Горохівський, 1570, ЕДУАТУ) < контактне *Дружкопіль. **Волиця-Лобачівська** (Вл., Горохівський, 1570, ЕДУАТУ) < контактне *Лобачів. **Володковское** (Луцьк, 1561, Арх., VIII, VI, 118) < контактне *Володков. **Воля-Любитівська** (Вл., Ковельський, 1570, ЕДУАТУ) < контактне *Любитів. **Гаї-Лев'ятинські** (Рв., Радивилівський, 1554, ЕДУАТУ) < контактне *Лев'ятин. **Глуботинська Волька** (Володимирський пов., 1594, СРУкр., 404) < контактне *Глуботин. **Давыдовское** (дворище вь Тристенць, 1555, Арх., VIII, VI, у, 48) < контактне *Давидів. **Дмитровское** (Луцьк, 1583, Арх., I, I, 162) < контактне *Дмитрів. **Добринськ** (Вл., Турійський, 1570, Курб., I, 27) < контактне *Добрин. **Жолудськ Великий** (Рв., Володимирецький, 1564, Арх., VIII, VI, 147). **Жолудськ Малий** (Рв., Володимирецький, 1564, Арх., VIII, VI, 147) < контактне *Жолудь. **Кашинское** (Житомир, 1593, Арх., VI, I пр., 227) < контактне *Кашин. **Клевецк** (Вл., Турійський, 1511, Теод., V, 78) < контактне *Клевець. **Клюськ** (Вл., Турійський, 1545, Пам., IV, 2, 107) < контактне *Клюс. **Kowsko** (Київ – Овруч, 1545, Арх., IV, I, 48) < контактне *Kow. **Колодеженська Воля** (Володимирський пов., 1578, РМ, IV, 52) < контактне *Колодежна. **Кондратовское** (Луцьк, 1544, Арх., VIII, VI, 35) < контактне *Кондратів. **Красносельское** (Луцьк, 1574, Арх., VIII, VI, 401) < контактне *Красносело. **Kriczewsko** (Степань – Луцьк, 1577, *ŽDz*, XIX, 39) < контактне *Kriczew. **Кричильск(е)** (Рв., Сарненський, 1572, ЕДУАТУ) < контактне *Кричиль. **Кукольское** (Луцьк, 1559; Рев., 4) < контактне *Куколь. **Куцынское** (дворище вь Тристенць, 1555, Арх., VIII, VI, 48) < контактне *Куцин. **Ленартовское** (Луцьк, 1571, Арх., VIII, VI, 355) < контактне *Ленартов. **Лютинськ** (Рв., Дубровицький, 1576, ЕДУАТУ) < контактне *Лютин. **Махновское** (Житомир; 1593, Арх., VI, I пр., 228) < контактне *Махнов. **Мидськ Великий** (Рв., Костопільський, 1577, *ŽDz*, XIX, 40) < контактне *Мид. **Миколинское** (Луцьк; 1583, Арх., I, I, 162) < контактне *Миколин. **Микулинское** (Луцьк; 1563, Арх., VI, I пр., 43) < контактне *Микулин. **Минцовское** (дворище вь Холпневѣ; 1559, Арх., VIII, VI, 60) < контактне *Минцов. **Михайловское** (Луцьк, 1583, Арх., I, I, 162) < контактне *Михайлов. **Мишкотовское** (Луцьк, 1575, Арх., VIII, VI, 428) < контактне *Мишкотов. **Панасовское** (Луцьк, 1583, Арх., I, I, 162) < контактне *Панасов. **Перхынськ** (Луцьк – Кременець – Володимир, 1545, Пам., IV, 3, 278) < контактне *Перхин. **Рудня-Замисловицька** (Жт., Олевський, 1545, ЕДУАТУ) < контактне *Замислов. **Рудня-Перганська** (Жт., Олевський, 1545, ЕДУАТУ) < контактне *Перган. **Рудня-Хочинська** (Жт., Олевський, 1545, ЕДУАТУ) < контактне *Хочин. **Салневское** (Луцьк, 1559, Арх., VIII, VI, 60) < контактне *Салнев. **Смордовское** (Луцьк, 1558, Арх., VIII, VI, 58) < контактне *Смордов. **Стрільськ** (Рв., Сарненський, 1552, Клеп., 189) < контактне *Стріль. **Тимошовское** (Луцьк, 1575, Арх., VIII, VI, 428) < контактне *Тимошов. **Туманское** (Луцьк, 1559, Арх., VIII, VI, 62) < контактне *Туман. **Chłuplensko** (Овруч – Словечна, 1569, *ŽDz*, XXII, 619) < контактне *Chłuplen. **Ходоровское** (дворище у Володимирському пов., 1502, АЛМ, 608) < контактне *Ходоров. **Чорногубовское** (Овруч, 1545, Арх., IV, I, 44) < контактне *Чорногубов. **Шатиловское** (Луцьк, 1559, Арх., VIII, VI, 60) < контактне *Шатилов. **Шишковское** (Кременець, 1563, Арх., VII, II, 126) < контактне *Шишков. **Szkarewsko** (Кременець, 1583, *ŽDz*, XIX, 129) < контактне *Szkarew. **Шпаковское** (дворище в селі Божові, 1555, Арх., VIII, VI, 48) < контактне *Шпаков. **Шпанівське** (Луцький пов., 1572, РМ, I, 43) < контактне *Шпанів.

Виявлено ойконіми, семантика твірних основ яких особливо затемнена: **Гоское** (Овруч, 1545, Арх., IV, I, 48). **Осецкое** (недалеко від Черняхова, 1582, ДМ XVIII, 3).

Перецько (Кременець – Володимир, сер. XVI ст., ДМАМЮ, 56). **Решуцьк** (Рв., Рівненський, 1569, ЕДУАТУ). **Хряськ** (Вл., Маневицький, 1577, ЕДУАТУ).

Лише 35% з виявлених у XVI ст. ойконімів на ***-ьскъ** збереглося до XXI ст. Конфігурація розподілу цих географічних назв на території Правобережного Полісся така: 1) осередок у межиріччі Прип'яті та Горині. Особливо насичене скупчення назв спостерігається у таких координатах: Володимир-Волинський – Ковель – Маневичі – Цумань – Луцьк; 2) осередок: Костопіль – Рівне – Здолбунів; 3) Шумськ – Кременець – Радивилів; 4) смуга вздовж Стубли: Клевань – Степань – Дубровиця – Зарічне; 5) осередок: Олевськ – Словечне – Овруч – Народичі – Коростень; 6) смуга вздовж Тетерева: Житомир – Черняхів – Радомишль – Іванків; 7) Макарів – Київ – Боярка.

П'ятдесят новозасвідчених назв на ***-ьскъ** виявлено у XVII ст. Прикметно, що у цей період появляється багато складених назв, атрибутивним компонентом яких і є відносний прикметник на ***-ьскъ**: **Більська Воля** (Рв., Володимирецький, 1629, ЕДУАТУ) < контактне ***Біль?** **Борашовській Ключ** (Овруч, 1682, Арх., I, X, 362) < контактне ***Борашов.** **Wilińska Rudnia** (Чорнобиль, 1683, Арх., VII, I, 502) < контактне ***Wiliń.** **Гайки-Ситенські** (Рв., Радивилівський, 1639, ЕДУАТУ) < контактне ***Ситен(ь)//*Ситин.** **Holinska Rudnia** (Чорнобиль, 1683, Арх., VII, I, 502) < контактне ***Holin.** **Грушівська Гута** (Рв., Березнівський, 1629, ЕДУАТУ) < контактне ***Грушів.** **Загорівська Воля** (Луцький пов., 1635, СРУкр., 463) < контактне ***Загорів.** **Iwańkowska Rudnia** (Чорнобиль, 1683, Арх., VII, I, 503) < контактне ***Iwańkow.** **Irewska Rudnia** (Чорнобиль, 1683, Арх., VII, I, 503) < контактне ***Irew.** **Клецька Мала** (Рв., Корецький, 1629, ЕДУАТУ) < контактне ***Клеть.** **Кошерська Воля** (Володимирський пов., 1603, РМ, XIV, 140) < контактне ***Кошера.** **Кукольская Воля** (Волинь, 1607, Арх., VI, I пр., 346) < контактне ***Куколь.** **Łończyńska Rudnia** (Чорнобиль, 1683, Арх., VII, I, 502) < контактне ***Łończyń.** **Медведська Воля** (Луцький пов., 1611, СРУкр., 437) < контактне ***Медведь.** **Ниви-Золочівські** (Рв., Демидівський, 1611, ЕДУАТУ) < контактне ***Золочів.** **Norzynska Rudnia** (Чорнобиль, 1683, Арх., VII, I, 503) < контактне ***Norzyn.** **Okońska Wola** (Волинь, 1662, Арх., VII, III, 119) < контактне ***Okoń//*Окно.** **Radińska Sloboda** (Чорнобиль; 1683, Арх., VII, I, 491) < контактне ***Radiń.** **Rokiteńska Rudnia** (Чорнобиль, 1683, Арх., VII, I, 503) < контактне ***Rokiteń.** **Рудня-Базарська** (Жт., Народицький, 1619, ЕДУАТУ) < контактне ***Базар.** **Рудня-Городищенська** (Жт., Малинський, 1649, ЕДУАТУ) < контактне ***Городище.** **Рудня-Іванівська** (Жт., Ємільчинський, 1690, ЕДУАТУ) < контактне ***Іванів.** **Рудня-Левківська** (Кв., Іванківський, 1600, ЕДУАТУ) < контактне ***Левків.** **Рудня-Тальська** (Кв., Іванківський, 1600, ЕДУАТУ) < контактне ***Тал(ь,е)?.** **Рудня-Шпилівська** (Кв., Іванківський, 1600, ЕДУАТУ) < контактне ***Шпилів.** **Садовская Воля** (Луцьк, 1620, Арх., VI, I пр., 422) < контактне ***Садовий.** **Слобода-Новоселицька** (Жт., Овруцький, 1653, ЕДУАТУ) < контактне ***Новоселиця.** **Sobieczynska Rudnia** (Чорнобиль, 1683, Арх., VII, I, 503) < контактне ***Sobieczyn.** **Сокирицька Воля** (Луцький пов., 1627, РМ, XXIV, 74) < контактне ***Сокирик(иця).** **Chobkowska Rudnia** (Чорнобиль, 1683, Арх., VII, I, 503) < контактне ***Chobkow.** **Янівська Воля** (Володимирський пов., 1620, РМ, XXIII, 130) < контактне ***Янів.**

Крім складених ойконімів, на території Правобережного Полісся представлені географічні назви на ***-ьскъ**, у яких відбулася субстантивация: **Бердиківське** (Овруч, 1623, РМ, XXIII, 193) < контактне ***Бердиків.** **Бринеськ** (Волинь, XVII–XVIII ст., Скочиляс Лв, 167) < контактне ***Брин(ь)?** **Будницьке** (Жт., Малинський, 1640, ЕДУАТУ) < контактне ***Будник.** **Бурськ** (Волинь, 1630, Арх., II, I, 150) < контактне ***Бур**, можливо, гідронім. **Гойськ** (Волинь, 1679, Арх., I, X, 738) < контактне ***Гой.** **Довгівське** (Житомирський пов., 1644, СРУкр., 476); **Довгівське** (Луцький пов., 1643, СРУкр., 474) < контактне ***Довгів.**

Козельськ (Луцьк?, 1679, Арх., II, II, 386) < контактне *Козел, можливо, гідронім. **Молчановское** (Житомир, 1605, Арх., VI, I пр., 308) < контактне *Молчанов. **Набруське** (Луцький пов., 1636, СРУкр., 465) < контактне *Набрус (пор. Брус (Ред., I, 103), можливо, гідронім (пор. Брусів, Брусна, Брусейка (СГУ, 71)). **Семеринське** (Вл., Локачинський, 1642, ЕДУАТУ) < контактне *Семерин. **Скомороське** (Житомирський пов., 1605, СРУкр., 430) < контактне *Скоморох. **Удрицьк** (Рв., Дубровицький, 1629, ЕДУАТУ) < контактне *Удрик/Видрик, можливо, гідронім.

У кількох ойконімах проглядається зв'язок із географічною номенклатурою: **Глушськ** (Волинь, 1600, Арх., VI, I пр., 275) < глуш, глушина. **Holsk** (Овруч, XVII ст., ŽDz, XXII, 182) < гола місцевість. **Дольськ** (Вл., Любешівський, 1650, ЕДУАТУ) < діл, долина. **Залуцьк** (Луцький пов., 1604, Арх., VI, I пр., 292) < за + лука – вигин, затока. Два ойконіми в твірних основах містять етноніми: **Волоское** (Кременець, 1665, Арх., VI, I, пр. 79) < волох. **Pruski** (Луцьк, 1677, 1679, Арх., VII, III, 251) < прус.

До XXI ст. збереглося 30% ойконімів, засвідчених у XVII ст., решта в основному були зафіксовані лише на цьому історичному зрізі. Порівнюючи поширення ойконімів на *-ьскъ у XVI ст. і XVII ст. на території Правобережного Полісся, зразу помітно, що осередок у межиріччі Прип'яті та Горині став суттєво менш насичений, а на обширі Київського Полісся сформувався скупчення географічних назв у таких координатах: Чорнобиль – Димер – Блідча – Іванків. А осередок (Макарів – Київ – Боярка) кількісно розрісся.

У XVIII ст. досліджувана територія представлена шістьдесятьма трьома новозасвідченими ойконімами на *-ьскъ. Примітно, що продовжується тенденція до збільшення складених назв, у яких атрибутом є відносний прикметник із суфіксом *-ьскъ. Стержневе слово в назвах-словосполученнях (рудня, воля, гута, хутір, селище) уточнюється ознакою за відношенням до назви річки, поселення, власника, розташування: **Вышевицкая Гута** (Радомишль – Житомир, 1780, Арх., I, IV, 642) < контактне *Вышевик. **Жеревская Рудня** (Житомир – коло Овруча, 1780, Арх., I, IV, 643) < гідронім Жерев. **Залозецкая Воля** (Кременець, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 110) < за + лозами. **Корчевский Хуторь** (Овруч, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 200) < контактне *Корчев. **Крымская Рудня** (Радомишль – Житомир, 1705, Арх., I, IV, 248) < контактне *Крим. **Кухігська Воля** (Рв., Зарічненський, 1789, ЕДУАТУ) < контактне *Кух(і)т(а). **Любешівська Воля** (Вл., Любешівський, 1795, ЕДУАТУ) < контактне *Любешів. **Matnowska Wola** (Ковель?, 1757, AGZ, XI, 428) < контактне *Matnow. **Михальская Рудня** (Радомишль, 1780, Арх., I, IV, 642) < контактне *Михаль. **Новоград-Волинський** (Житомир, 1772, Теод., I, 159) < Волинь. **Подшумская Рудня** (Троянів – Житомир, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 224) < під + Шумою/шумою. **Приборская Рудня** (Овруч, 1712, Арх., VI, I пр., пр. 311) < при + борі. **Расянская Рудня** (Житомир, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 610) < контактне *Расяний. **Резавская Рудня** (Житомир, 1780, Арх., I, IV, 643) < контактне *Резавий. **Рудня-Білківська** (Жт., Коростенський, 1775, ЕДУАТУ) < контактне *Білків. **Рудня-Вороб'ївська** (Жт., Малинський, 1705, ЕДУАТУ) < контактне *Вороб'їв. **Рудня-Карпилівська** (Рв., Сарненський, 1750, ЕДУАТУ) < контактне *Карпилів. **Рудня-Сидорівська** (Кв., Іванківський, 1700, ЕДУАТУ) < контактне *Сидорів. **Старочуднівська Гута** (Жт., Романівський, 1786, ЕДУАТУ) < Старий Чуднів. **Футорская Рудня** (Житомир, 1780, Арх., I, IV, 643) < контактне *Футор/хутор. **Шпилевская Рудня** (Житомир, 1780, Арх., I, IV, 643) < контактне *Шпилів.

Уперше засвідчено назви, які репрезентують атрибутивність на *-ьскъ уже існуючого ойконіма, зокрема на *-овь/*-евь: **Сыново-Монастырское** (Володимир, 1773, Нов., 91) < монастир. **Сыново-Ратенское** (Володимир, 1773, Нов., 91) < ойконім Ратне. Серед складених назв є й такі, в яких головне слово – уже відомий ойконім на *-ьскъ, що

поширився атрибутом (великий, новий): **Клецьке Велике** (Рв., Межиріцький, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 353). **Мьльськ Новый** (Рівне, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 73).

Частина ойконімів на ***-ьскъ** утворилася від контактних назв географічних об'єктів або антропонімів: **Выгоданская** (Володимир, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 651) < контактне ***Вигодан**. **Выгодаская** (Локачі, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 652) < контактне ***Вигода**. **Вишинськ** (Волинь – Луцьк, 1784, Арх., V, II, 1, 401) < контактне ***Вишин**. **Воринськ** (Волинь – Луцьк, 1784, Арх., V, II, 1, 402) < контактне ***Ворин**. **Гальская** (Троянів – Житомир – Звягель, 1765, Арх., V, II, 1, 71) < контактне ***Гал(а)**. **Ганенське** (Київ – Здвиг – Тетерів, 1704, ГССП, 334) < контактне ***Гане(и)н**. **Гордіевская** (Житомир, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 682) < контактне ***Гордіев**. **Городельская** (Устилуг – Володимир, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 421) < контактне ***Городел(я,ь)**. **Грубське** (Жт., Коростишівський, 1765, Арх., V, II, 1, 8, 205) < контактне ***Груб(ий)**. **Гусковськ** (Горохів – Луцьк, 1784, Арх., V, II, 1, 404) < контактне ***Гусков**. **Добржанская** (Турійськ – Володимир, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 542) < контактне ***Добржан/Добрян**. **Долинская** (Киселин – Володимир, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 425) < контактне ***Долин(а)/долина**. **Дубицкая** (Локачі, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 539) < контактне ***Дубик**. **Звеняцкое** (Брагин – Овруч, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 302) < контактне ***Звеняч**. **Звойськ** (Луцьк, 1778, Арх., V, II, 1, 401) < контактне ***Звой**. **Зорийськ** (Клевань – Луцьк, 1787, Арх., V, II, 1, 532) < контактне ***Зорий**. **Звягельская** (Звягель, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 463) < ойконім **Звягель**. **Крыловская** (Устилуг – Володимир, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 293) < контактне ***Крылов**. **Круцьк** (Звягель, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 527) < контактне ***Крут**. **Лагульськ** (Новоград-Волинський, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 319) < контактне ***Лагул(а, я)**. **Мьшко** (Степань, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 77) < контактне ***Мич(к)?** **Остропольская** (Ново-Любар – Житомир, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 225) < контактне ***Острополь**. **Першковскій** (Овруч, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 200) < контактне ***Першков**. **Петрицкое** (Брагин – Овруч, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 711) < контактне ***Петрич(к)**. **Пищанская** (Турійськ, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 542) < контактне ***Пищан(ий)**. **Подольанскій** (Чуднів – Житомир, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 511) < контактне ***Подольан(ий)**. **Радиськ** (Чорторія – Луцьк, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 349) < контактне ***Рад(ий)**. **Ростовскій** (Житомир, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 317) < контактне ***Ростов**. **Салиская** (Житомир, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 619) < контактне ***Салисько?** **Семихраньская** (Рівне 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 351) < контактне ***Семихран**. **Смородськ** (Рв., Дубровицький, 1715, ЕДУАТУ) < контактне ***Смород**. **Чижовское** (Звягель, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 71) < контактне ***Чижов**. Засвідчено ойконіми, твірні основи яких мають семантичний зв'язок із географічною номенклатурою: **Заборськ** (Луцьк, 1778, Арх., V, II, 1, 401) < за + бор. **Оконськ** (Вл., Маневицький, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 70) < окно – джерело, що не замерзає (Шульгач, 100). **Ольшанская** (Паволоч – Житомир, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 59) < контактне ***Ольшаний/ольшаний**. **Погурськ** (Луцьк, 1765, Арх., V, II, 1, 75; 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 75) < по + гора. **Подгаецкое** (Луцьк, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 359) < під + гай. **Ржечиськ** (Рівне – Волинь, 1765–1791, Арх., V, II, 1–2, 76) < річисько? Примітно, що в географічних назвах Радиськ, Ржечиськ, Салиская проглядається зв'язок із апелятивами з суфіксом ***-isko(*-ьsko)**, у яких фінальне -о занепадало, й оніми поширювалися відповідними флексіями. Тоді можна говорити про омонімію двох типів назв: на ***-ьскъ** і на ***-isko**.

Сімнадцять відсотків географічних назв, що були виявлені на рівні XVIII ст., збереглися до сьогодні. Конфігурація ареалу на території Правобережного Полісся майже на змінилася, порівнюючи з попередніми періодами, однак насиченість обширу цього типу ойконімів зменшується.

Лише дев'ятнадцять ойконімів на *-ьскъ виявлено в XIX ст. Більшість з них – складені назви, у яких до основного компонента (рудня, майдан, вілька) додається прикметник на *-ьскъ, що його характеризує за різними параметрами, в основному за уже існуючим ойконімом: **Базарська Рудня** (Овруцький пов., 1848, СелРУ, Х-918) < контактне *Базар. **Вілька-Садівська** (Вл., Локачинський, 1890, ЕДУАТУ) < контактне *Садів. **Вороб'ївська Рудня** (Овруцький пов., 1846, СелРУ, Х-842) < контактне *Вороб'їв. **Майдан-Копищенський** (Жт., Олевський, 1801, ЕДУАТУ) < контактне *Копищен(ий)? **Нововороб'ївська Рудня** (Овруцький пов., 1827, СелРУ, Х-52) < контактне *Нововороб'їв. **Пельчанська Рудня** (Овруцький пов., 1837, СелРУ, Х-422) < контактне *Пельчан(е/и). **Рудня-Повчанська** (Жт., Лугинський, 1855, ЕДУАТУ) < контактне *Повчан(е/и). **Рудня-Ушомирська** (Жт., Коростенський, 1842, ЕДУАТУ) < контактне *Ушомир. **Слобода-Шоломківська** (Жт., Овруцький, 1840, ЕДУАТУ) < контактне *Шоломків. **Толокуньська Рудня** (Радомишльський пов., Кв. губ., 1831, СелРУ, Х-190) < контактне *Толокунь. **Тольська Рудня** (Радомишльський пов., Кв. губ., 1831, СелРУ, Х-201) < контактне *Толь(я). **Туро-Топоровське** (Кременецький пов., 1847, СелРУ, Х-848) < контактне *Топоров.

Аналогічні ойконіми й однокомпонентні: **Білецьке** (К-П., Полонський, 1826, 1848, 1849, СелРУ (1826-1849 рр.), Х-951) < контактне *Білець? **Глушицьке** (Рв., Сарненський, 1830, ЕДУАТУ) < контактне *Глушик/ч. **Красилівське** (Жт., Новоград-Волинський, 1890, ЕДУАТУ) < контактне *Красилів. **Микільськ** (Жт., Романівський, 1890, ЕДУАТУ) < контактне *Микола. **Острівськ** (Рв., Зарічненський, 1820, ЕДУАТУ) < контактне *Острів/острів. **Прилуцьке** (Вл., Ківерцівський, 1870, ЕДУАТУ) < контактне *Прилука/при + луці. **Старолюбарське** (Овруцький пов., 1834, ЗРКЛУ, 257) < контактне *Старолюбар/Старий Любар.

До сьогодні збереглося 57% новозасвідчених ойконімів на *-ьскъ у XIX ст. Координати розміщення на території Правобережного Полісся збережені з попередніх історичних періодів. Ця частина загальноукраїнського ареалу стала суттєво рідшою.

Отже, ойконіми на *-ьскъ Правобережного Полісся мають особливості щодо структури та значення їхніх твірних основ. До XIV ст. частина з них має стосунок до гідронімів (**Чорторійськ Старий** < гідронім Чортория). Це велика група назв серед найархаїчніших, адже найтипівшим для назв на *-ьскъ був зв'язок із назвами річок. Твірними основами цих ойконімів часто була й географічна номенклатура (**Луцьк** < лука – вигин, затока). Засвідчено назви, мотивовані іншими топонімами (**Дорогівськ(ий)** < Дорогва). У XV ст. більшість ойконімів безпосередньо або опосередковано пов'язана з географічними термінами. У XVI ст. ця тенденція частково порушується, бо на цьому історичному зрізі превають назви, в основі яких лежать оніми. Це свідчить про те, що суфікс *-ьскъ щораз активніше брав участь у творенні відносних прикметників від онімних основ, які могли бути і неускладненими, і ускладненими іншими формантами. У цьому столітті вперше появилися відклезіонімні ойконіми. У XVII ст. появляється багато складених назв, атрибутивним компонентом яких і є відносний прикметник на *-ьскъ (**Більська Воля**). У XVIII ст. продовжується ця ж тенденція. Стержневе слово в назвах-словосполученнях (рудня, воля, гута, хутір, селище) уточнюється ознакою за відношенням до назви річки, поселення, власника, розташування. Уперше засвідчено назви, які репрезентують атрибутивність на *-ьскъ уже існуючого ойконіма. У XIX ст. більшість ойконімів – складені назви, у яких атрибутивний компонент характеризує основний за уже існуючим ойконімом (**Базарська Рудня** < контактне *Базар).

Упродовж XI–XIX ст. кількість новозасвідчених ойконімів на *-ьскъ, однак відсоток тих, які збереглися до сьогодні, послідовно падав аж до XIX ст. Координати обширу географічні назви на *-ьскъ на території Правобережного Полісся змінювалися

кожного століття, але залишалися стійкі скупчення, які зосередилися на південному заході Волинського, півдні Рівненського, півночі Житомирського, центрі Київського Полісся.

1. Бучко Д.Г. Походження назв населених пунктів Покуття / Д.Г.Бучко. – Львів: Світ, 1990. – 144 с.
2. Волянюк І.О. Становлення і розвиток ойконімії Північної Тернопільщини XII–XX ст. : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова“ / І.О. Волянюк. – Тернопіль, 2009. – 18 с.
3. Габорак М.М. Семантико-словотвірні типи ойконімів Прикарпаття (XII– XX ст.) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / М. М. Габорак. – Івано-Франківськ, 1999. – 20 с.
4. Іваненко О.В. Походження назв населених пунктів Сумської області : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова“ / О.В. Іваненко. – К., 2006. – 20 с.
5. Карпенко Ю.О. Топонімія Буковини / Ю.О. Карпенко. – Київ : Наук. думка, 1973. – 238 с.
6. Котович В.В. Походження населених пунктів Опілля / В.В. Котович. Дрогобич : Відродження, 2000. – 156 с.
7. Купчинська З.О. Ареал українських ойконімів на -ьскъ XVIII–XX ст. / З. О. Купчинська // Науковий вісник Чернівецького ун-ту. Слов'янська філологія. – Чернівці, 2007. – Вип. 354–355. – С. 177–183.
8. Купчинська З.О. Архаїчні ойконіми на *-ьскъ: ареал і статистика до XIV і XX ст. / З.О. Купчинська // У координатах мови : зб. наук. праць на пошану професора Лідії Коць-Григорчук. – Львів, 2016. – С. 265–310.
9. Купчинська З.О. Відносні прикметники та архаїчна ойконімія України / З. О. Купчинська // Вісник Львівського ун-ту. Серія філолог. – Львів, 2012. – Вип. 57. – С. 168–184.
10. Купчинська З.О. Українські ойконіми на -ьск- (найраніший документований період) / З.О. Купчинська // Наукові записки Тернопільського нац. пед. ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія: Мовознавство. – Тернопіль, 2007. – 1 (16). – С. 200–209.
11. Лобода В.В. Топонімія Дніпро-Бузького межиріччя / В. Лобода. – Київ : Вища школа, 1976. – 232 с.
12. Лучик В.В. Етимологічний словник топонімів України / В.В.Лучик. – К.:Академія, 2014. – 544 с.
13. Посацька-Черняхівська Є.М. Топонімічні ландшафтні назви/ Є.М. Посацька-Черняхівська // Питання українського мовознавства. – 1958. – Кн. 3. – С. 164–169.
14. Пура Я.О. Походження назв населених пунктів Ровенщини / Я.О. Пура. – Львів : Світ, 1990. – 144 с.
15. Роспонд С. Структура и стратиграфия древнерусских топонимов / С. Роспонд // Восточнославянская ономастика. – Москва, 1972. – С. 9–89.
16. Торчинська Н. М., Торчинський М.М. Словник власних географічних назв Хмельницької області / Н.М. Торчинська, М.М. Торчинський. – Хмельницький : Авіст, 2008. – 549 с.
17. Торчинський М.М. Ойконімія Південно-Західного Поділля : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова“ / М.М. Торчинський. – Київ, 1993. – 20 с.
18. Худаш М.Л., Демчук М.О. Походження українських карпатських і прикарпатських назв населених пунктів (відантропонімії утворення) / М.Л. Худаш, М.О. Демчук. – Київ : Наук. думка, 1991. – 266 с.

19. Шульгач В.П. Ойконімія Волині: етимологічний словник-довідник / В.П. Шульгач. – Київ : Кий, 2001. – 189 с.

20. Яцій В.О. Ойконімія Івано-Франківської області : автореф. дис. на здобуття наук. ступення канд. філол. наук : спец. 10.02.01 „Українська мова“ / В.О. Яцій. – Київ, 2009. – 18 с.

СПИСОК СКОРОЧЕНЬ

АЗР Акты, относящиеся к истории Западной России, собранные и изданные Археологической комиссией. – Санкт Петербург, 1863– 1892. – Т. I–XV.

АЛМ Акты литовской метрики / собр. Ф. И. Леонтовичем. – Варшава : Тип. Варшавского уч. округа, 1896–1897. – Вып. 1. – 170 с. ; Вып. 2. – 200 с.

АЛРГ Акты литовско-русского государства (1390–1529) / изд. Москва Довнар-Запольским. – М., 1899. – Вып. 1. – 260 с.

Арх. Акты, относящиеся к истории Южной и Западной России, собранные и изданные Археологической Комиссией. – Т. 1 : 1361–1598. – Санкт Петербург : Вь типографии Эдуарда Праца, 1863. – 302 с.

ВГС Володимирський Гродський Суд. Подокументні описи актових книг / наук. ред. Г. Боряк, Л. Демченко. – Київ, 2002. – Вип. 1. – Спр. 1–5 (1566–1570). – 226 с.

ГССП Генеральне слідство про маєтності Стародубського полку. Т. 1 / упор. К. Лазаревська / Український архів. – Київ : Друкарня Всеукр. Акад. Наук, 1929. – 576, XXII с.

ДМАМЮ Документы Московского архива Министерства юстиции. Т. 1 / сост. М.В. Довнар-Запольский. – Москва, 1897. – 596 с.

ДНРМ XVIII Ділова і народно-розмовна мова XVIII ст. (матеріали сотенних канцелярій і ратуш Лівобережної України) / АН УРСР. Ін-т мовознав. ім. О.О. Потебні. – Київ : Наук. думка, 1976. – 416 с.

ЕДУАТУ Україна. Адміністративно-територіальний устрій: електрон. довідник [Електронний ресурс] / ВР України. - Режим доступу : <http://gska2.rada.gov.ua/pls/z7502/a002>

ЕСЛГНПР Етимологічний словник літописних географічних назв Південної Русі / відп. ред. О.С. Стрижак. – Київ : Наук. думка, 1985. – 255 с.

ЕСУМ Етимологічний словник української мови : у 7 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні ; редкол. : О. С. Мельничук (головний ред.) та ін. – Київ : Наукова думка, 1983. – Т. 1. – 632 с. ; 1985. – Т. 2. – 570 с. ; 1989. – Т. 3. – 648 с. ; 2006. – Т. V. – 704 с.

Ж Жерела до історії України-Руси / Ком. Археогр. Наук. Т-ва ім. Шевченка. – Львів : Накл. Наук. Т-ва ім. Шевченка, 1895–1900. – Т. 1–3 ; Львів, 1903. – Т. 7.

ЗРКЛУ Зародження робітничого класу на Україні. Середина XVIII ст. – 1861 р. : [зб. док. і мат.] / упоряд. В.П. Баран, М.І. Бутич, І.І. Глизь. – Київ, 1982. – 493 с.

Клеп. Клепатский П.Г. Очерки из истории Киевской земли. Т. 1. Литовский период / Павел Клепатский. – Одесса : Тип. “Техник”, 1912. – 595 с.

Курб. Жизнь князя Андрея Михайловича Курбского в Литве и на Вольни / М. Иванишев // Акты, издаваемые Временной комиссией для разбора древних актов. – Київ : Лито-Типогр. заведение И.К. Вальнера, 1849. – Т. 1. – 402 с. ; Т. 2. – 376 с.

ЛМК 561 Литовська метрика. Кн. 561. Ревізії українських замків 1545 р. / підгот. В. Кравченко. – Київ, 2005. – 600 с.

Нов. Новицкий И. Очерк истории крестьянского сословия Юго-Западной России в XV-XVIII веке : [предисл. к I тому VI части “Архива Юго-Западной России”] / сост. И. Новицкий. – Київ : Унив. тип., 1876. – 164 с.

Пам. Памятники, изданные Временною комиссией для разбора древних актов, височайше учрежденною при Киевском военном, Подольском и Волынском генерал-губернаторе : в 4 т. – Київ, 1848. – Т. 1. Отд. 1. – 274 с. – Отд. 2. – 112 с. – Отд. 3. – 474 с. ; 1846. – Т. 2. – Отд. 1. – 371 с. – Отд. 2. – 233 с. – Отд. 3. – 162 с. ; 1852. – Т. 3. – Отд. 1. – 99 с. – Отд. 2. – 192 с. – Отд. 3. – 440 с. ; 1859. – Т. 4. – Отд. 1. – 133 с. – Отд. 2. – 232 с. – Отд. 3. – 464 с.

Рев. Ревизия пуцц и переходов звериных в бывшем Великом Княжестве Литовском с присовокуплением грамот и привилегий на входы в пуцци и на земли / сост. старостою мстибоговским Г.В.Воловичем в 1559 г. – Вильно : Типогр. губерн. правл., 1867. – 395 с.

Ред. Редько Ю. Словник сучасних українських прізвищ: в 2 т. / Ю.Редько – Львів, 2007.

РИБ Русская историческая библиотека / Имп. Археогр. комиссия. – Санкт Петербург, 1903. – Т. 20. Литовская Метрика. Отд. 1. Ч. 2. Книги судных дел. Т. 1. – 1120 с. ; Санкт Петербург, 1910. – Т. 27. Литовская метрика. – Отд. 1. Ч. 1: Книга записей. Т. 1. – 660 с. ; Юрьев, 1914. – Т. 30. Литовская метрика. Отд. 1–2. Ч. 3. Книги Публичных Дел. – 538 с. ; Юрьев, 1915. – Т. 33. Литовская Метрика. Отд. 1. Ч. 3. Книги Публичных дел. Переписи Литовского войска. – 702 с.

РМ Руська (Волинська) метрика. Регести документів Коронної канцелярії для українських земель (Волинське, Київське, Брацлавське, Чернігівське воєводства), 1569–1675 / ред. і упоряд. Г. Боряк та ін. – Київ : Інтертехнологія, 2002. – 984 с.

СГУ Словник гідронімів України / гол. ред. Цілуйко К.К. – Київ: Наукова думка, 1979. – 780 с.

Сел. РУ(1826–1849 pp.) Селянський рух на Україні. 1826–1849 pp. : [зб. док. і матеріалів] / упоряд. В.П. Баран, Г.В. Боряк, М.І. Бутич [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1985. – 503 с.

Скочилияс Лв Скочилияс І. Галицька (Львівська) єпархія XVII – XVIII ст. Організаційна структура та правовий статус / Ігор Скочилияс. – Львів : Вид-во УКУ, 2010. – 832 с.

СРУкр. Селянський рух на Україні 1569–1647 pp. : зб. док. і матеріалів / Г. В. Боряк, К. А. Віслобоков, Т. Ю. Гирич [та ін.]. – Київ : Наук. думка, 1993. – 536 с.

Теод. Теодорович Н. М. Волынь в описании городов, местечек и сел... Житомирский уезд, Новгород-Волынский уезд, Овруцкий уезд. – Почаев, 1888. – Т. 1. – 431 с. ; Ровенский уезд, Острожский уезд, Дубенский уезд. – Почаев, 1889. – Т. 2. – С. 434–1120 ; Кременецкий и Заславский уезды. – Почаев, 1893. – Т.3. – 687 с.

Шульгач Шульгач В.П. Ойконімія Волині: етимологічний словник-довідник / В.П. Шульгач. – Київ : Кий, 2001. – 190 с.

AGZ Akta Grodzkie i Ziemskie z czasów Rzeczypospolitej Polskiej z archiwum tak zwanego Bernardyńskiego we Lwowie / wyd.L.Tatomir, F.X.Liske, A.Prochaska. – Lwów : Nakł. T-wa Naukowego, 1865–1935. – Т. 1–20.

AS Archiwum książąt Lubartowiczów Sanguszków w Sławucie. – Lwów, 1890. – Т. 3. 556 s. ; 1890. – Т. 4. – 647 s. ; 1910. – Т. 6. – 305 s.

АНР Atlas historyczny Polski / [red. Władysław Czapliński, Tadeusz Ładogórski]. – Wyd. 2. – Warszawa : Państwowe Przedsiębiorstwo Wyd. Kartograficznych, 1970. – [6], 54, 54, [2] s.

Żdz Źródła dziejowe. – Warszawa : Skład glówny w księgarni Gebethnera i Wolffa, 1877–1894. – Т. 5–22.

Стаття надійшла до редколегії 30. 04. 2017

доопрацьована 30. 07. 2017

прийнята до друку 25. 08. 2017

**ARCHAIC PLACE NAMES ENDING IN *-ьскъ:
RIGHT-BANK POLISSIA IN XI–XIX CENTURIES**

Kupchyns'ka Zorjana

*Ivan Franko National University of Lviv,
The Ivan Kovalyk Department of Ukrainian Language,
1/234, Universytets'ka Str., 79602 Lviv, Ukraine,
Phone (00380322) 239 47 17*

The geographical names ending in *-ьскъ of XI–XIX centuries from the territory of Right-Bank Polissia are chosen for analysis. The source base of ойкониміс material is historical documents and auxiliary literature. It is found out that ойкониміс ending in *-ьскъ from this part of Polissia have peculiarities in structure and in meaning of its creating stems. There are fourteen ойкониміс ending in *-ьскъ on the territory of Right-Bank Polissia till XIV-th century. Some part of them are related with hydronyms (Чорторійськ Старий < hydronym Чорторія). This numerous group of onyms is among most archaic ones because connection of onyms ending in *-ьскъ with names of rivers is most typical. Geographic nomenclature often was creating stems of these ойкониміс (Луцьк < luka (meadow) – bend, bay). There are onyms motivated by other toponyms (Дорогьвськ(ый) < Дорогва). In XV-th century the most part of ойкониміс are directly or indirectly connected with geographic terms. In XVI-th century this tendency is partly violated because names with onyms in its stems prevail in this historic period and this is the evidence of that suffix *-ьскъ frequently created relative adjectives from onym's stems, complicated or uncomplicated with other formants. Ойкониміс created from ecclesionyms first appeared in this century. In XVII-th century a lot of compound names attributive component of which is a relative adjective ending in *-ьскъ appears (Більська Воля). In XVIII-th century this tendency continues. The pivotal word in names-phrases (rudnia (ore), volia (liberty), huta (glass factory), khutir (small village, hamlet), selyshche (village)) specifies by the feature in relation to the name of river, settlement, proprietor, location. For the first time it is found onyms ending in *-ьскъ representing attributive relations to already existing ойкониміс. In XIX-th century the majority of ойкониміс are compound onyms in which attributive component characterizes the main one according to existing ойкониміс: Базарська Рудня < nearby settlement *Базар.

It is found out chronology and productivity of names of this type. It is characterized coordinates of expanse of geographical names ending in *-ьскъ during XI–XIX centuries on the territory of Right-Bank Polissia.

Key words: archaic ойкониміс type, ойкониміс ending in *-ьскъ, Right-Bank Polissia, geographical names, area.